

การประชุมเสนอผลงานวิจัยระดับชาติ มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช ครั้งที่ 12

The 12th STOU National Research Conference

การส่งเสริมการผลิตข้าวอินทรีย์ของเกษตรกรกลุ่มแปลงใหญ่ข้าวอำเภอบ้านตาก จังหวัดตาก

Extension of Organic Rice Production in Rice Collaborative Farming, Ban Tak District, Tak Province

ภูวดล วังอินทะ (Poowadon Wanginta)¹ เบญจมาศ อยู่ประเสริฐ (Benchamas Yooprasert)² นารีรัตน์ สีระสาร (Nareerat Seerasam)³

บทคัดย่อ

การวิจัยครั้งนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษา (1) สภาพส่วนบุคคล สภาพสังคมและเศรษฐกิจของเกษตรกร (2) ความรู้และแหล่งความรู้ในการผลิตข้าวอินทรีย์ของเกษตรกร (3) สภาพการผลิตและสิ่งจูงใจในการผลิตข้าวอินทรีย์ของเกษตรกร (4) สภาพการส่งเสริมและความต้องการส่งเสริมการผลิตข้าวอินทรีย์ของเกษตรกร (5) ปัญหาและข้อเสนอแนะเกี่ยวกับการส่งเสริมการผลิตข้าวอินทรีย์ของเกษตรกรประชากรที่ศึกษา คือ เกษตรกรกลุ่มแปลงใหญ่ข้าว อำเภอบ้านตาก จังหวัดตาก จำนวน 222 ราย วนาคกลุ่มตัวอย่าง โดยใช้สูตรของ Yamane ระดับความคาดเคลื่อน 0.05 ได้กลุ่มตัวอย่าง 143 ราย โดยวิธีการสุ่มตัวอย่างแบบง่ายด้วยการจับสลากตามรายชื่อเกษตรกร เก็บข้อมูลโดยใช้แบบสัมภาษณ์แบบมีโครงสร้าง และวิเคราะห์ข้อมูลโดยใช้สถิติ คือ การแจกแจงความถี่ ค่าร้อยละ ค่าต่ำสุด ค่าสูงสุด ค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน และการจัดอันดับผลการวิจัยพบว่า (1) เกษตรกรส่วนใหญ่เป็นเพศหญิง มีอายุเฉลี่ย 53.01 ปี จบการศึกษาระดับประถมศึกษา ประสบการณ์ทำนา 21.84 ปี พื้นที่ทำนาเฉลี่ย 11.37 ไร่ มีพื้นที่การเกษตรเป็นของครัวเรือน ต้นทุนการผลิตข้าวเฉลี่ย 2,781.47 บาท/ไร่ รายได้ครัวเรือนเฉลี่ย 67,143.36 บาท/ปี และหนี้สินครัวเรือนเฉลี่ย 39,804.20 บาท (2) เกษตรกรมีความรู้การผลิตข้าวอินทรีย์อยู่ในระดับมาก และได้รับแหล่งความรู้มากที่สุดจากเจ้าหน้าที่ส่งเสริมการเกษตร (3) เกษตรกรปฏิบัติการผลิตข้าวอินทรีย์อยู่ในระดับมาก ส่วนใหญ่เกษตรกรเลือกไม่ปฏิบัติตามคำแนะนำข้าวช่วยควบคุมวัชพืช และเกษตรกรมีสิ่งจูงใจในการผลิตข้าวอินทรีย์มีความปลอดภัยต่อเกษตรกรและผู้บริโภค (4) เกษตรกรมีความต้องการความรู้ด้านวิธีการปลูกข้าวอินทรีย์ และการส่งเสริมเกษตรผลิตข้าวอินทรีย์จากเจ้าหน้าที่ส่งเสริมการเกษตร (5) เกษตรกรมีปัญหาด้านพื้นที่การผลิตข้าวอินทรีย์ไม่สามารถปฏิบัติตามได้ และข้อเสนอแนะด้านการส่งเสริมควรมีการจัดฝึกอบรมและจัดทำแปลงสาธิตด้านการผลิตข้าวอินทรีย์

คำสำคัญ การส่งเสริม การผลิตข้าวอินทรีย์

¹ นักศึกษาหลักสูตรเกษตรศาสตรมหาบัณฑิต ส่งเสริมการเกษตรและสหกรณ์ มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช mcmc.008@gmail.com² รองศาสตราจารย์ ดร. สาขาวิชาเกษตรศาสตร์และสหกรณ์ มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช agashben@stou.ac.th³ ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร. สาขาวิชาเกษตรศาสตร์และสหกรณ์ มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช seerasarn@hotmail.com

การประชุมเสนอผลงานวิจัยระดับชาติ มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช ครั้งที่ 12

The 12th STOU National Research Conference

Abstract

The objectives of this research were to study 1) personal, social, and economic conditions of farmers 2) knowledge and knowledge resources in organic rice production of farmers 3) production and motivation conditions in the organic rice production of farmers 4) the extension and needs conditions of organic rice extension of farmers 5) problems and suggestions about the organic rice production of farmers. The population of this study was 222 collaborative rice farming group members. The sample size of 143 people was determined by using Taro Yamane formula with the error value of 0.05 and simple random sampling method through picking up the names of farmers. Data were collected by using structured interview. Data were then analyzed by using statistics such as frequency distribution, percentage, minimum value, maximum value, mean, standard deviation, and ranking. The results of the research found out that 1) most of the farmers were female with the average age of 53. 01 years old, completed primary school education, had the average experience in rice farming of 21.84 years, had the average farming area of 11.37 Rai, had the agricultural land which belonged to the household, had the average rice production cost of 2,781.47 Baht/Rai, earned the average household income of 67,143.36 Baht/year, and had the average household debt of 39,804.20 Baht. 2) Farmers had knowledge about organic rice production at the high level and received knowledge resources at the highest level from the agricultural extension officers. 3) Farmers practiced the organic rice production at the high level. Most of the farmers chose not to practice the green bean sowing to control pest. Farmers had the motivation in organic rice production as it safe for farmers and consumers. 4) Farmers needed the knowledge regarding organic rice production method and the agricultural extension for organic rice production farmers from the agricultural extension officers. 5) Farmers faced with the problems regarding organic rice production area as they could not follow through the practices. Suggestion regarding the extension included that there should be the organization of training and the creation of demonstration crop on organic rice production.

Keywords: Extension, Production of organic rice

การประชุมเสนอผลงานวิจัยระดับชาติ มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช ครั้งที่ 12

The 12th STOU National Research Conference

บทนำ

เกษตรอินทรีย์เป็นนโยบายสำคัญของรัฐบาล และกระทรวงเกษตรและสหกรณ์ต้องเร่งขับเคลื่อนการดำเนินงานให้เกิดเป็นรูปธรรมมากยิ่งขึ้น เพื่อปรับทิศทางการผลิตของภาคเกษตรให้สอดคล้องกับสถานการณ์โลก ปัจจุบันประชากรโลกได้ตระหนักถึงความสำคัญของความปลอดภัยด้านอาหาร กระบวนการผลิตที่เป็นมิตรต่อสิ่งแวดล้อม และสวัสดิภาพของผู้ผลิต การผลิตตามแนวทางเกษตรอินทรีย์เป็นทางเลือกหนึ่งของเกษตรกรในการผลิตสินค้าเกษตรด้วยหลักธรรมชาติ หลีกเลี่ยงการใช้ปัจจัยการผลิตจากการสังเคราะห์ ไม่ใช้สารเคมี ปุ๋ยเคมี ฮอร์โมนสังเคราะห์ และไม่ใช้พืชที่มีการดัดแปรพันธุกรรม (GMOs) มีการจัดการผลผลิต และแปรรูปเพื่อรักษาสภาพและคุณภาพเกษตรอินทรีย์ในทุกขั้นตอน ในปัจจุบันประเทศไทยมีพื้นที่การผลิตเกษตรอินทรีย์ จำนวน 570,409 ไร่ สินค้าเกษตรอินทรีย์ของไทย ส่วนใหญ่ได้แก่ ข้าว พืชไร่ ผลไม้ ชา กาแฟ และผัก ตลาดการส่งออกสินค้าเกษตรอินทรีย์ ได้แก่ ยุโรป สหรัฐอเมริกา และเอเชีย (สำนักงานเศรษฐกิจการเกษตร, 2564)

อำเภอบ้านตาก จังหวัดตาก มีพื้นที่เหมาะสมต่อการปลูกพืชได้หลายชนิด เนื่องจากมีลักษณะภูมิประเทศส่วนใหญ่เป็นพื้นที่ราบ มีสายแม่น้ำปิงและแม่วังไหลผ่านตลอดทั้งปี และดินมีความอุดมสมบูรณ์ เกษตรกรส่วนใหญ่จึงปลูกข้าวเป็นหลัก โดยมีเกษตรกรผู้ผลิตข้าวจำนวน 2,648 ครัวเรือน พื้นที่เพาะปลูกข้าว จำนวน 26,345 ไร่ มีผลผลิต จำนวน 21,075 ตัน/ปี (สำนักงานเกษตรอำเภอบ้านตาก, 2565) เกษตรกรผู้ผลิตข้าวในอำเภอบ้านตากได้รวมกลุ่มเป็น

กลุ่มเกษตรกรแปลงใหญ่ข้าวอำเภอบ้านตาก จังหวัดตาก ซึ่งในการผลิตข้าวเกษตรกรกลุ่มแปลงใหญ่ข้าว ยังประสบปัญหาต้นทุนการผลิตสูง ผลผลิตไม่มีคุณภาพและมาตรฐาน โดยเกษตรกรมีการใช้ปุ๋ยเคมีและสารเคมีในการป้องกันกำจัดศัตรูพืชเป็นจำนวนมาก ทำให้เกิดสารเคมีตกค้างในผลผลิตและสิ่งแวดล้อม และเกิดปัญหานี้ขึ้นในครัวเรือนเพิ่มสูงขึ้น มีรายได้ไม่เพียงพอต่อการดำรงชีพ ทั้งนี้พบว่าเกษตรกรบางส่วนยังไม่ได้รับการส่งเสริมการผลิตข้าวอินทรีย์ที่มีกระบวนการผลิตที่ปลอดภัย และสามารถลดต้นทุนการผลิตได้ การที่เกษตรกรผลิตข้าวอินทรีย์น่าจะเป็นแนวทางหนึ่งในการแก้ปัญหาดังกล่าว ซึ่งจะนำไปสู่การยกระดับคุณภาพชีวิตของเกษตรกรให้ดีขึ้นและนำไปสู่ความยั่งยืนของสิ่งแวดล้อม

จากสถานการณ์ดังกล่าว การศึกษา เรื่อง การส่งเสริมการผลิตข้าวอินทรีย์ของเกษตรกรกลุ่มแปลงใหญ่ข้าวอำเภอบ้านตาก จังหวัดตาก เพื่อศึกษาสภาพพื้นฐานทางสังคมและเศรษฐกิจของเกษตรกร ความรู้และแหล่งความรู้ในการผลิตข้าวอินทรีย์ สภาพการผลิตและสิ่งจูงใจในการผลิตข้าวอินทรีย์ ปัญหาและข้อเสนอแนะในการส่งเสริมการผลิตข้าวอินทรีย์ เพื่อนำมาปรับใช้และวางแผนการส่งเสริมให้กับกลุ่มเกษตรกร เพื่อแก้ปัญหาต้นทุนการผลิตสูง ผลผลิตมีสารเคมีตกค้าง ไม่ปลอดภัยต่อผู้บริโภค และสามารถสร้างความยั่งยืนให้กับสิ่งแวดล้อมได้

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

การวิจัยครั้งนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษา (1) เพื่อศึกษาสภาพส่วนบุคคล สภาพสังคมและเศรษฐกิจของเกษตรกร (2) เพื่อศึกษาความรู้และแหล่งความรู้ในการผลิตข้าวอินทรีย์ของเกษตรกร (3) เพื่อศึกษาสภาพการผลิตและสิ่งจูงใจในการผลิตข้าวอินทรีย์ของเกษตรกร (4) เพื่อศึกษาสภาพการส่งเสริมและความต้องการส่งเสริมการผลิตข้าวอินทรีย์ของเกษตรกร (5) เพื่อศึกษาปัญหาและข้อเสนอแนะเกี่ยวกับส่งเสริมการผลิตข้าวอินทรีย์ของเกษตรกร

การประชุมเสนอผลงานวิจัยระดับชาติ มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช ครั้งที่ 12

The 12th STOU National Research Conference

ระเบียบวิธีวิจัย

ประชากรและกลุ่มตัวอย่าง คือ เกษตรกรที่เป็นสมาชิกกลุ่มแปลงใหญ่ข้าว อำเภอบ้านตาก จังหวัดตาก จำนวน 222 ราย กำหนดกลุ่มตัวอย่าง โดยใช้สูตรการประมาณขนาดตัวอย่างของ Taro Yamane โดยยอมให้มีความคลาดเคลื่อน 0.05 ได้กลุ่มตัวอย่างจำนวน 143 ราย และใช้การสุ่มตัวอย่างแบบง่าย ด้วยการจับสลากตามรายชื่อเกษตรกร เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย คือ แบบสัมภาษณ์มีโครงสร้างกำหนดคำถามมีคำตอบให้เลือก โดยเรียงเนื้อหาตามวัตถุประสงค์ ประกอบด้วย ลักษณะคำถาม แบบปลายปิด และคำถามปลายเปิด ทดสอบหาค่าความเที่ยง (Reliability Consistency) ตามวิธีการหาค่าสัมประสิทธิ์แอลฟาของครอนบาค (Cronbach's Alpha Coefficient) ได้ค่าสัมประสิทธิ์ของเครื่องมือในประเด็น สิ่งจูงใจในการผลิตข้าวอินทรีย์ เท่ากับ 0.895 ความต้องการส่งเสริมการผลิตข้าวอินทรีย์ เท่ากับ 0.895 ปัญหาการส่งเสริมการผลิตข้าวอินทรีย์ เท่ากับ 0.936 โดยนำข้อมูลที่ได้นำวิเคราะห์ด้วยโปรแกรมคอมพิวเตอร์สำเร็จรูป โดยใช้สถิติ คือ การแจกแจงความถี่ ค่าต่ำสุด ค่าสูงสุด ค่าเฉลี่ย ค่าร้อยละ ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน และการจัดอันดับ โดยกำหนดเกณฑ์ ดังนี้ (1) ความรู้เกี่ยวกับการผลิตข้าวอินทรีย์ กำหนดระดับความรู้ ดังนี้ ตอบถูก 1-3 คะแนน = มีความรู้ที่น้อยที่สุด 4-6 คะแนน = มีความรู้ที่น้อย 7-9 คะแนน = มีความรู้ปานกลาง 10-12 คะแนน = มีความรู้มาก 13-15 คะแนน = มีความรู้มากที่สุด (2) สภาพการผลิตข้าวอินทรีย์ กำหนดระดับการปฏิบัติการผลิตข้าวอินทรีย์ ดังนี้ ปฏิบัติ 1-6 ประเด็น = น้อยที่สุด ปฏิบัติ 7-12 ประเด็น = น้อย ปฏิบัติ 13-18 ประเด็น = ปานกลาง ปฏิบัติ 19-24 ประเด็น = ระดับมาก ปฏิบัติ 25-30 ประเด็น = มากที่สุด (3) สิ่งจูงใจในการผลิตข้าวอินทรีย์ ความต้องการส่งเสริมการผลิตข้าวอินทรีย์ ปัญหาและข้อเสนอแนะเกี่ยวกับการผลิตข้าวอินทรีย์ กำหนดวิธีการนำค่าเฉลี่ยน้ำหนักแต่ละประเด็นมาเปรียบเทียบกับเกณฑ์ ดังนี้ 1.00-1.80 = น้อยที่สุด 1.81- 2.60 = น้อย 2.61- 3.40 = ปานกลาง 3.41 - 4.20 = มาก 4.21 - 5.00 = มากที่สุด

ผลการวิจัย

1. สภาพส่วนบุคคล สภาพสังคมและสภาพเศรษฐกิจของเกษตรกร

เกษตรกรส่วนมากเป็นเพศหญิง มีอายุเฉลี่ย 53.01 ปี ส่วนมากมีสถานภาพสมรส จบการศึกษาระดับประถมศึกษา เป็นส่วนใหญ่ การสมาชิกในองค์กรส่วนมากเป็นสมาชิกกลุ่มลูกค้า ธกส. มีประสบการณ์ทำนาเฉลี่ย 21.84 ปี และส่วนใหญ่ไม่เคยได้รับการฝึกอบรม สัมมนาและการศึกษาดูงานการผลิตข้าวอินทรีย์ มีจำนวนแรงงานในครัวเรือนเฉลี่ย 2.06 คน มีการจ้างแรงงานเฉลี่ย 2.23 คน มีพื้นที่ทำนาเฉลี่ย 11.37 ไร่ ส่วนใหญ่เกษตรกรมีการถือครองที่ดินพื้นที่ทำการเกษตรเป็นของครัวเรือน มีต้นทุนการผลิตข้าวเฉลี่ย 2,781.47 บาท/ไร่ ส่วนมากมีแหล่งเงินทุนที่ใช้ในการผลิตเป็นของตนเองมีรายได้ครัวเรือนเฉลี่ย 67,143.36 บาท/ปี และมีหนี้สินครัวเรือนเฉลี่ย 39,804.20 บาท

2. ความรู้เกี่ยวกับการผลิตข้าวอินทรีย์ของเกษตรกร

เกษตรกรส่วนใหญ่ตอบคำถามถูกต้องระหว่าง 10 -12 คะแนน มีระดับความรู้เกี่ยวกับการผลิตข้าวอินทรีย์ระดับมาก โดยเกษตรกรตอบข้อคำถามถูกต้องมากที่สุดในประเด็นหลังการเก็บเกี่ยวเกษตรกรควรปลูกพืชคลุมดิน โดยเฉพาะพืชตระกูลถั่ว เช่น ถั่วเขียว ถั่วเหลือง และประเด็นที่เกษตรกรตอบข้อคำถามถูกต้องน้อย คือ เมล็ดพันธุ์ข้าวที่นำมาผลิตข้าวอินทรีย์เกษตรกรสามารถนำมาคลุกสารเคมีเพื่อป้องกันโรคและแมลงได้

การประชุมเสนอผลงานวิจัยระดับชาติ มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช ครั้งที่ 12

The 12th STOU National Research Conference

3. แหล่งความรู้เกี่ยวกับการผลิตข้าวอินทรีย์ของเกษตรกร

เกษตรกรได้รับแหล่งความรู้การผลิตข้าวอินทรีย์ ได้แก่ ตัวบุคคล ศูนย์เรียนรู้ และสื่อ รายละเอียด ดังนี้ (1) บุคคล ร้อยละ 83.9 ได้รับแหล่งความรู้เกี่ยวกับการผลิตข้าวอินทรีย์จากเจ้าหน้าที่ส่งเสริมการเกษตร (2) ศูนย์เรียนรู้ เกษตรกร ร้อยละ 65.7 ได้รับแหล่งความรู้เกี่ยวกับการผลิตข้าวอินทรีย์จากศูนย์เรียนรู้การเพิ่มประสิทธิภาพการผลิตสินค้าเกษตร (ศพก.) และศูนย์เรียนรู้ด้านการเกษตรในชุมชน (3) สื่อ เกษตรกร ร้อยละ 72.7 ได้รับแหล่งความรู้เกี่ยวกับการผลิตข้าวอินทรีย์จากแอปพลิเคชันไลน์

4. สภาพการผลิตข้าวอินทรีย์ของเกษตรกร

เกษตรกรส่วนใหญ่มีการปฏิบัติการผลิตข้าวอินทรีย์ระหว่าง 19-24 ไร่/แปลง มีการปฏิบัติการผลิตข้าวอินทรีย์อยู่ในระดับมาก โดยเกษตรกรมีการปฏิบัติการผลิตข้าวอินทรีย์แต่ละประเด็น ดังนี้ (1) พื้นที่ปลูก เกษตรกรร้อยละ 95.1 พื้นที่ปลูกมีแหล่งน้ำเหมาะสมและเพียงพอ (2) การเลือกใช้พันธุ์ข้าว เกษตรกรร้อยละ 93.7 ใช้พันธุ์ข้าวที่เหมาะสมกับสภาพแวดล้อม (3) การปลูก เกษตรกรร้อยละ 85.3 มีการรักษาระดับน้ำและควบคุมระดับน้ำเพื่อควบคุมวัชพืช (4) การใช้ปุ๋ย เกษตรกรร้อยละ 88.1 ใช้ปุ๋ยที่มีอยู่ตามธรรมชาติ เช่น ปุ๋ยจากมูลสัตว์ (5) การใช้อินทรีย์วัตถุ เกษตรกรร้อยละ 93.0 ใช้ปุ๋ยคอกหรือมูลสัตว์ต่างๆ (6) การควบคุมและกำจัดวัชพืช เกษตรกรร้อยละ 80.4 การใช้ระดับน้ำควบคุมวัชพืช (7) การป้องกันกำจัดโรคพืช และแมลงศัตรูพืช เกษตรกรร้อยละ 75.5 ไม่ใช้สารสังเคราะห์ทุกชนิดในการป้องกันกำจัดโรคแมลงศัตรูข้าว (8) การเก็บเกี่ยวและการเก็บรักษาผลผลิต เกษตรกรร้อยละ 83.2 การเก็บรักษาข้าวเปลือกในสภาพที่เหมาะสมในยุ้งฉาง หรือโรงเก็บที่ป้องกันแมลงและศัตรูข้าว

5. สิ่งจูงใจการผลิตข้าวอินทรีย์ของเกษตรกร

เกษตรกรได้รับสิ่งจูงใจการผลิตข้าวอินทรีย์ ได้แก่ ด้านสังคม ด้านเศรษฐกิจ และด้านสิ่งแวดล้อม โดยพบว่าเกษตรกรเห็นด้วยกับสิ่งจูงใจการผลิตข้าวอินทรีย์ อยู่ในระดับมาก (ค่าเฉลี่ย 3.12) โดยพิจารณาแต่ละด้านพบว่าเกษตรกรมีสิ่งจูงใจการผลิตข้าวอินทรีย์ อยู่ในระดับมากทั้ง 3 ด้าน คือ 1) ด้านสังคม (ค่าเฉลี่ย 4.19) ได้แก่ ประเด็น ข้าวอินทรีย์มีความปลอดภัยต่อเกษตรกรและผู้บริโภค การผลิตข้าวอินทรีย์ลดสารเคมีทางการเกษตรตกค้างในร่างกาย ข้าวอินทรีย์ได้รับความนิยมจากผู้บริโภคที่รักสุขภาพมากขึ้น และการผลิตข้าวอินทรีย์ครัวเรือนมีชีวิตความเป็นอยู่ที่ดีขึ้น ตามลำดับ 2) ด้านสิ่งแวดล้อม (ค่าเฉลี่ย 4.19) ได้แก่ ประเด็น การลดปัญหาสารเคมีตกค้างในพื้นที่เกษตรและผลผลิต ความอุดมสมบูรณ์ของระบบนิเวศและความหลากหลายทางชีวภาพ และรักษาความอุดมสมบูรณ์ของดินและสิ่งแวดล้อม ตามลำดับ 3) ด้านเศรษฐกิจ (ค่าเฉลี่ย 3.97) ได้แก่ ประเด็น การผลิตข้าวอินทรีย์สามารถสร้างรายได้เพิ่มมากขึ้น และการผลิตข้าวอินทรีย์สามารถเพิ่มช่องทางการตลาดมากขึ้น ตามลำดับ

การประชุมเสนอผลงานวิจัยระดับชาติ มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช ครั้งที่ 12

The 12th STOU National Research Conference

ตารางที่ 1 สรุประดับสิ่งจูงใจการผลิตข้าวอินทรีย์ของเกษตรกร (n = 143)

ประเด็น	ค่าเฉลี่ย	ความหมาย
ด้านสังคม	4.19	มาก
-ข้าวอินทรีย์มีความปลอดภัยต่อเกษตรกรและผู้บริโภค	4.40	มากที่สุด
-การผลิตข้าวอินทรีย์ลดสารเคมีทางการเกษตรตกค้างในร่างกาย	4.31	มากที่สุด
-ข้าวอินทรีย์ได้รับความนิยมจากผู้บริโภคที่รักสุขภาพมากขึ้น	4.28	มากที่สุด
-การผลิตข้าวอินทรีย์ครัวเรือนมีชีวิตความเป็นอยู่ที่ดีขึ้น	3.78	มาก
ด้านเศรษฐกิจ	3.97	มาก
-การผลิตข้าวอินทรีย์สามารถสร้างรายได้เพิ่มมากขึ้น	4.03	มาก
-การผลิตข้าวอินทรีย์สามารถเพิ่มช่องทางการตลาดมากขึ้น	3.91	มาก
ด้านสิ่งแวดล้อม	4.19	มาก
-ลดปัญหาสารเคมีตกค้างในพื้นที่เกษตรและผลผลิต	4.27	มากที่สุด
-ความอุดมสมบูรณ์ของระบบนิเวศและความหลากหลายทางชีวภาพ	4.16	มาก
-รักษาความอุดมสมบูรณ์ของดินและสิ่งแวดล้อม	4.13	มาก
เฉลี่ยรวมทั้งหมด	4.12	มาก

6. สภาพการส่งเสริมการผลิตข้าวอินทรีย์ของเกษตรกร

เกษตรกรได้รับการส่งเสริมการผลิตข้าวอินทรีย์ ได้แก่ การส่งเสริมด้านเนื้อหาความรู้ และด้านวิธีการส่งเสริม โดยเกษตรกรได้รับการส่งเสริมการผลิตข้าวอินทรีย์แต่ละด้าน ดังนี้ 1) ด้านเนื้อหาความรู้ พบว่า เกษตรกรร้อยละ 91.6 ได้รับการส่งเสริมด้านความรู้ คือ การเตรียมเมล็ดพันธุ์ 2) ด้านวิธีการส่งเสริม ได้แก่ (1) การส่งเสริมแบบบุคคล พบว่า เกษตรกรร้อยละ 81.1 ได้รับการส่งเสริมจากเจ้าหน้าที่ส่งเสริมการเกษตรส่งเสริม (2) การส่งเสริมแบบกลุ่ม พบว่า เกษตรกรร้อยละ 75.5 ได้รับการอบรม การส่งเสริมด้านการผลิตข้าวอินทรีย์ (3) การส่งเสริมแบบมวลชน พบว่า เกษตรกรร้อยละ 47.6 ได้รับการส่งเสริมด้านการผลิตข้าวอินทรีย์ผ่านรายการโทรทัศน์ (4) การส่งเสริมแบบออนไลน์ พบว่า เกษตรกรร้อยละ 64.3 ได้รับการส่งเสริมด้านการผลิตข้าวอินทรีย์ผ่านไลน์

7. ความต้องการการส่งเสริมการผลิตข้าวอินทรีย์ของเกษตรกร

เกษตรกรมีความต้องการการส่งเสริมการผลิตข้าวอินทรีย์ของเกษตรกร ดังนี้ สรุปภาพรวมเกษตรกรมีความต้องการส่งเสริมการผลิตข้าวอินทรีย์ อยู่ในระดับมาก (ค่าเฉลี่ย 3.55) เมื่อพิจารณาแต่ละด้าน พบว่า 1) เกษตรกรมีความต้องการการส่งเสริมการผลิตข้าวอินทรีย์ด้านเนื้อหาความรู้ คือ ประเด็นการส่งเสริมด้านวิธีการปลูกข้าวอินทรีย์ การควบคุมและกำจัดวัชพืช การเตรียมเมล็ดพันธุ์ การป้องกันกำจัดโรคพืชและแมลงศัตรูพืช การเตรียมดิน การเก็บเกี่ยวและการเก็บรักษาผลผลิต การใช้ปุ๋ยอินทรีย์ พื้นที่เพาะปลูก ตามลำดับ 2) เกษตรกรมีความต้องการการส่งเสริมการผลิตข้าวอินทรีย์ด้านวิธีการส่งเสริม อยู่ในระดับ

การประชุมเสนอผลงานวิจัยระดับชาติ มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช ครั้งที่ 12

The 12th STOU National Research Conference

ปานกลาง (ค่าเฉลี่ย 3.36) เกษตรกรมีความต้องการด้านวิธีการส่งเสริม คือ วิธีการส่งเสริมแบบกลุ่ม แบบบุคคล แบบออนไลน์ และมวลชน ตามลำดับ

ตารางที่ 2 ระดับความต้องการการส่งเสริมการผลิตข้าวอินทรีย์ของเกษตรกร (n = 143)

ประเด็น	ค่าเฉลี่ย	ความหมาย
1.ด้านเนื้อหาความรู้	3.75	มาก
-วิธีการปลูกข้าวอินทรีย์	3.85	มาก
-การควบคุมและกำจัดวัชพืช	3.80	มาก
-การเตรียมเมล็ดพันธุ์	3.79	มาก
-การป้องกันกำจัดโรคพืชและแมลงศัตรูพืช	3.74	มาก
-การเตรียมดิน	3.74	มาก
-การเก็บเกี่ยวและการเก็บรักษาผลผลิต	3.71	มาก
-การใช้ปุ๋ยอินทรีย์	3.70	มาก
-พื้นที่เพาะปลูก	3.66	มาก
2.ด้านวิธีการส่งเสริม	3.36	ปานกลาง
-แบบกลุ่ม	3.59	มาก
-แบบบุคคล	3.58	มาก
-แบบออนไลน์	3.19	ปานกลาง
-แบบมวลชน	3.07	ปานกลาง
เฉลี่ยรวมทั้งหมด	3.55	มาก

8. ปัญหาเกี่ยวกับการส่งเสริมการผลิตข้าวอินทรีย์ของเกษตรกร

เกษตรกรมีปัญหาเกี่ยวกับการส่งเสริมการผลิตข้าวอินทรีย์ของเกษตรกร ภาพรวมอยู่ในระดับน้อย (ค่าเฉลี่ย 3.40) เมื่อพิจารณาแต่ละด้าน พบว่า 1) เกษตรกรมีปัญหการส่งเสริมด้านเนื้อหาความรู้การผลิตข้าวอินทรีย์อยู่ในระดับน้อย (ค่าเฉลี่ย 2.46) โดยเกษตรกรมีปัญหการส่งเสริมด้านความรู้ คือ ประเด็นด้านพื้นที่การผลิต วิธีการปลูกข้าวอินทรีย์ การเตรียมดิน และปรับปรุงดิน การเตรียมเมล็ดพันธุ์ และการควบคุมวัชพืชและการป้องกันกำจัดโรคและแมลงศัตรูพืช ตามลำดับ 2) ปัญหการส่งเสริมด้านวิธีการส่งเสริมการผลิตข้าวอินทรีย์อยู่ในระดับน้อย (ค่าเฉลี่ย 2.33) โดยเกษตรกรมีปัญหการส่งเสริมด้านวิธีการส่งเสริม คือวิธีการส่งเสริมแบบมวลชน แบบออนไลน์ แบบบุคคล และแบบกลุ่ม ตามลำดับ

การประชุมเสนอผลงานวิจัยระดับชาติ มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช ครั้งที่ 12

The 12th STOU National Research Conference

ตารางที่ 3 ปัญหาเกี่ยวกับการส่งเสริมการผลิตข้าวอินทรีย์ของเกษตรกร (n = 143)

ประเด็น	ค่าเฉลี่ย	ความหมาย
1.ปัญหาด้านเนื้อหาความรู้	2.46	น้อย
-ด้านพื้นที่การผลิต	2.62	ปานกลาง
-ด้านวิธีการปลูกข้าวอินทรีย์	2.48	น้อย
-ด้านการเตรียมดินและปรับปรุงดิน	2.41	น้อย
-ด้านการเตรียมเมล็ดพันธุ์	2.41	น้อย
-ด้านการควบคุมวัชพืชและการป้องกันกำจัดโรคและแมลงศัตรูพืช	2.38	น้อย
2.ปัญหาด้านวิธีการส่งเสริม	2.33	น้อย
-แบบมวลชน	2.67	ปานกลาง
-แบบออนไลน์	2.41	น้อย
-แบบบุคคล	2.16	น้อย
-แบบกลุ่ม	2.07	น้อย
เฉลี่ยรวมทั้งหมด	3.40	น้อย

9. ความคิดเห็นของเกษตรกรต่อข้อเสนอแนะเกี่ยวกับการส่งเสริมการผลิตข้าวอินทรีย์ของเกษตรกร

เกษตรกรเห็นด้วยกับข้อเสนอแนะการส่งเสริมการผลิตข้าวอินทรีย์อยู่ในระดับมาก (ค่าเฉลี่ย 3.79) โดยพิจารณาแต่ละด้านเกษตรกรเห็นด้วยในระดับมากที่สุด 2 ด้าน คือ 1) เกษตรกรเห็นด้วยข้อเสนอแนะด้านเนื้อหาความรู้ (ค่าเฉลี่ย 3.83) ได้แก่ ประเด็นปรับปรุงเนื้อหาความรู้ในแต่ละขั้นตอนให้ง่ายต่อการทำความเข้าใจ ควรจัดทำเนื้อหาความรู้และข้อปฏิบัติด้านการผลิตข้าวอินทรีย์ ควรสำรวจความต้องการเนื้อหาความรู้ก่อนการส่งเสริม และส่งเสริมเนื้อหาความรู้ตามความต้องการของเกษตรกร ตามลำดับ 2) เกษตรกรเห็นด้วยข้อเสนอแนะด้านวิธีการส่งเสริม ค่าเฉลี่ย (3.74) ได้แก่ ประเด็นควรมีการจัดฝึกอบรมและจัดทำแปลงสาธิตด้านการผลิตข้าวอินทรีย์ เจ้าหน้าที่ส่งเสริมการเกษตรส่งเสริมด้านการผลิตข้าวอินทรีย์ ควรมีเกษตรกรต้นแบบด้านการผลิตข้าวอินทรีย์ในพื้นที่ ควรมีการศึกษาดูงานด้านการผลิตข้าวอินทรีย์ เนื้อหาความรู้และข้อปฏิบัติผ่านสังคมออนไลน์ จัดทำวารสารความรู้และข้อปฏิบัติการผลิตข้าวอินทรีย์ จัดทำแผ่นพับ/โปสเตอร์/ป้ายประชาสัมพันธ์ และจัดทำรายการโทรทัศน์ด้านการผลิตข้าวอินทรีย์ ตามลำดับ

การประชุมเสนอผลงานวิจัยระดับชาติ มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช ครั้งที่ 12

The 12th STOU National Research Conference

ตารางที่ 4 สรุปความคิดเห็นของเกษตรกรต่อข้อเสนอแนะเกี่ยวกับส่งเสริมการผลิตข้าวอินทรีย์ของเกษตรกร (n = 143)

ประเด็น	ค่าเฉลี่ย	ความหมาย
1. ข้อเสนอแนะด้านเนื้อหาความรู้	3.83	มาก
-ปรับปรุงเนื้อหาความรู้ในแต่ละขั้นตอนให้ง่ายต่อการทำความเข้าใจ	3.86	มาก
-ควรจัดทำเนื้อหาความรู้และข้อปฏิบัติด้านการผลิตข้าวอินทรีย์	3.85	มาก
-ควรสำรวจความต้องการเนื้อหาความรู้ก่อนการส่งเสริม	3.84	มาก
-ส่งเสริมเนื้อหาความรู้ตามความต้องการของเกษตรกร	3.76	มาก
2. ข้อเสนอแนะด้านวิธีการส่งเสริม	3.74	มาก
-ควรมีการจัดฝึกอบรมและจัดทำแปลงสาธิต	4.06	มาก
-เจ้าหน้าที่ส่งเสริมการเกษตรส่งเสริมด้านการผลิตข้าวอินทรีย์	4.01	มาก
-ควรมีเกษตรกรต้นแบบด้านการผลิตข้าวอินทรีย์ในพื้นที่	3.94	มาก
-ควรมีการศึกษาดูงานด้านการผลิตข้าวอินทรีย์	3.82	มาก
-เนื้อหาความรู้และข้อปฏิบัติผ่านสังคมออนไลน์	3.72	มาก
-จัดทำวารสารความรู้และข้อปฏิบัติการผลิตข้าวอินทรีย์	3.50	มาก
-จัดทำแผ่นพับ/โปสเตอร์/ป้ายประชาสัมพันธ์	3.47	มาก
-จัดทำรายการโทรทัศน์ด้านการผลิตข้าวอินทรีย์	3.39	ปานกลาง
เฉลี่ยรวมทั้งหมด	3.79	มาก

อภิปรายผลการวิจัย

1. สภาพส่วนบุคคล สภาพสังคมและสภาพเศรษฐกิจของเกษตรกร

เกษตรกรส่วนใหญ่เป็นเพศหญิง มีอายุเฉลี่ย 53.01 ปี จบการศึกษาระดับประถมศึกษา สอดคล้องกับผลการศึกษาของ สุพจน์ คำยา (2561, น.53) ศึกษาความต้องการส่งเสริมการผลิตข้าวอินทรีย์ของเกษตรกรในอำเภอฟาน จังหวัดเชียงราย พบว่า ร้อยละ 52.6 เป็นเพศหญิง อายุเฉลี่ย 52.65 จบการศึกษาระดับประถมศึกษา เกษตรกรส่วนมากไม่เคยได้รับการฝึกอบรมด้านการผลิตข้าวอินทรีย์ ซึ่งแตกต่างจากผลการศึกษาของชยพล แสนประดิษฐ์ (2562, น.60) พบว่า เกษตรกรร้อยละ 77.0 เคยได้รับการฝึกอบรม สัมมนา และศึกษาดูงานด้านการปลูกข้าวอินทรีย์ อาจเนื่องจากเกษตรกรได้รับความรู้การผลิตข้าวอินทรีย์ผ่านสื่อต่างๆ เช่น ศูนย์เรียนรู้ สื่อสังคมออนไลน์

การประชุมเสนอผลงานวิจัยระดับชาติ มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช ครั้งที่ 12

The 12th STOU National Research Conference

2. สภาพเศรษฐกิจของเกษตรกร

เกษตรกรมีพื้นที่ทำนาเฉลี่ย 11.37 ไร่ ใกล้เคียงกับผลการศึกษาของ สุพจน์ คำยา (2561, น.58) พบว่าเกษตรกรร้อยละ 33.5 มีพื้นที่ทำนาเฉลี่ย 7.60 ไร่ การถือครองที่ดินส่วนมากเป็นของครัวเรือน ใกล้เคียงกับการศึกษาของชยพล แส่นประดิษฐ์ (2562, น.62) พบว่า เกษตรกรร้อยละ 68 มีการถือครองที่ดินที่ทำการเกษตรเป็นของครอบครัว

ต้นทุนการผลิตข้าวเฉลี่ย 2,781.47 บาท/ไร่ ซึ่งมีความแตกต่างกับรายงานข้อมูลของสำนักงานเกษตรอำเภอ บ้านตาก (2565) มีต้นทุนการปลูกข้าว 4,725 บาท/ไร่ ทั้งนี้อาจเกิดจากกลุ่มเกษตรกรแปลงใหญ่ข้าวบางส่วนได้ปฏิบัติเทคโนโลยีการผลิตข้าวอินทรีย์ที่มีกระบวนการผลิตไม่ใช้ปัจจัยจากภายนอกและไม่ใช้สารเคมีสังเคราะห์ทุกชนิด จึงทำให้ต้นทุนการผลิตข้าวของกลุ่มเกษตรกรแปลงใหญ่ข้าวต่ำกว่าการผลิตข้าวทั่วไป

3. ความรู้เกี่ยวกับการผลิตข้าวอินทรีย์ของเกษตรกร

จากการศึกษา พบว่า ในภาพรวมเกษตรกรส่วนมากมีความรู้เกี่ยวกับการผลิตข้าวอินทรีย์อยู่ในระดับมาก สอดคล้องกับการศึกษาสุพจน์ คำยา (2561, น.72) พบว่าแต่เกษตรกรเกษตรกรมีคะแนนความรู้เกี่ยวกับการผลิตข้าวอินทรีย์อยู่ในระดับดี แต่มีเกษตรกรบางส่วนที่มีความรู้อยู่ในระดับปานกลางและระดับน้อย โดยเกษตรกรตอบคำถามได้ถูกต้องน้อยที่สุด คือ ประเด็นเมล็ดพันธุ์ข้าวที่นำมาผลิตข้าวอินทรีย์เกษตรกรสามารถนำมาคลุกสารเคมีเพื่อป้องกันโรคและแมลงศัตรูพืชได้ โดยสาเหตุอาจเกิดจากผลการศึกษาพบว่าเกษตรกรส่วนมากไม่ได้รับการฝึกอบรมด้านการผลิตข้าวอินทรีย์ ทำให้เกษตรกรบางส่วนมีความรู้ด้านการผลิตข้าวอินทรีย์น้อย และไม่ได้รับความรู้ด้านการป้องกันกำจัดโรคและแมลงศัตรูในเมล็ดพันธุ์ข้าว

4. แหล่งความรู้เกี่ยวกับการผลิตข้าวอินทรีย์ของเกษตรกร

จากการศึกษา พบว่า เกษตรกรได้รับความรู้เกี่ยวกับการผลิตข้าวอินทรีย์มากที่สุด ได้แก่ เจ้าหน้าที่ส่งเสริมการเกษตร ศูนย์เรียนรู้การเพิ่มประสิทธิภาพการผลิตสินค้าเกษตร (ศพก.) ศูนย์เรียนรู้ด้านการเกษตรในชุมชนและแอปพลิเคชันไลน์ เนื่องจากกลุ่มเกษตรกรแปลงใหญ่ข้าวอำเภอบ้านตาก เป็นสถานที่ตั้งศูนย์เรียนรู้การเพิ่มประสิทธิภาพการผลิตสินค้าเกษตรประจำอำเภอ และมีเจ้าหน้าที่ส่งเสริมการเกษตรประจำตำบลในการถ่ายทอดความรู้และแก้ปัญหาด้านการเกษตร โดยการส่งเสริมความรู้การเกษตรด้านต่างๆ ผ่านสื่อสังคมออนไลน์ เช่น แอปพลิเคชันไลน์ เฟสบุ๊ก ยูทูบ ทำให้เกษตรกรกลุ่มแปลงใหญ่ข้าวอำเภอบ้านตากได้รับการถ่ายทอดความรู้เทคโนโลยีด้านการผลิตข้าวอย่างต่อเนื่อง จึงมีความสอดคล้องกับผลการศึกษาความรู้การผลิตข้าวอินทรีย์ของเกษตรกร โดยเกษตรกรส่วนใหญ่มีความรู้การผลิตข้าวอินทรีย์อยู่ในระดับมาก

5. สิ่งจูงใจการผลิตข้าวอินทรีย์ของเกษตรกร

จากการศึกษาพบว่า เกษตรกรเห็นด้วยกับสิ่งจูงใจในการผลิตข้าวอินทรีย์ในระดับมาก โดยเกษตรกรเห็นด้วยกับสิ่งจูงใจการผลิตข้าวอินทรีย์มากที่สุด คือ ด้านสังคมเกษตรกรเห็นด้วยกับประเด็นข้าวอินทรีย์มีความปลอดภัยต่อเกษตรกรและผู้บริโภค และด้านสิ่งแวดล้อมเกษตรกรเห็นด้วยกับลดปัญหาสารเคมีตกค้างในพื้นที่เกษตรและผลผลิต ซึ่งจะเห็นได้ว่าเกษตรกรกลุ่มแปลงใหญ่ข้าวอำเภอบ้านตากให้ความสำคัญการผลิตข้าวอินทรีย์ที่เน้นกระบวนการผลิตข้าวที่ปลอดภัยต่อตัวเกษตรกรและผู้บริโภค และการรักษาความสมบูรณ์ของสิ่งแวดล้อม มากกว่าด้านเศรษฐกิจที่การผลิตข้าวอินทรีย์สามารถสร้างรายได้เพิ่มขึ้น

การประชุมเสนอผลงานวิจัยระดับชาติ มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช ครั้งที่ 12

The 12th STOU National Research Conference

6. สภาพการผลิตข้าวอินทรีย์ของเกษตรกร

จากการศึกษาพบว่า สภาพการผลิตข้าวอินทรีย์ เกษตรกรมีการปฏิบัติการผลิตข้าวอินทรีย์อยู่ในระดับมาก โดยพบว่าเกษตรกรมีการปฏิบัติการผลิตข้าวอินทรีย์น้อยที่สุดในประเด็น การหว่านถั่วเขียวร่วมกับข้าวในนาหว่านแห้งช่วยควบคุมวัชพืช เนื่องจากเกษตรกรกลุ่มแปลงใหญ่ข้าวอำเภอบ้านตากเลือกการควบคุมและกำจัดวัชพืชด้วยวิธีการใช้ระดับน้ำควบคุมวัชพืช และพบว่าเกษตรกรมีการปฏิบัติการผลิตข้าวอินทรีย์ด้านการใช้อินทรีย์วัตถุน้อย ประเด็น (1) การใช้ขี้เถ้าและหินปูนบางชนิด แทนการใช้ปุ๋ยโพแทสเซียม (2) ปูนขาว โดโลไมท์ เปลือกหอยป่น กระดุกป่น แทนการใช้ปุ๋ยแคลเซียม (3) มูลไก่ มูลค่างควา กากเมล็ดพืช ขี้เถ้าไม้ สาหร่ายทะเล แทนการใช้ปุ๋ยฟอสฟอรัส สาเหตุอาจเนื่องมาจากกลุ่มเกษตรกรไม่เคยได้รับความรู้ด้านธาตุอาหารของดิน ธาตุอาหารของพืชที่ต้องการ และการตรวจวิเคราะห์ธาตุอาหารของดิน ซึ่งเป็นการใช้อินทรีย์วัตถุให้ตรงตามความต้องการของพืชในแต่ละระยะการเจริญเติบโต

7. สภาพการส่งเสริมการผลิตข้าวอินทรีย์ของเกษตรกร

7.1 การส่งเสริมด้านเนื้อหาความรู้ จากการศึกษาพบว่าเกษตรกรได้รับการส่งเสริมด้านเนื้อหาความรู้น้อยที่สุด คือ การส่งเสริมด้านวิธีการเพาะปลูกและการส่งเสริมด้านการควบคุมวัชพืช สอดคล้องกับการศึกษาพบว่าเกษตรกรบ้านตากมีความต้องการส่งเสริมด้านเนื้อหาความรู้ประเด็น วิธีการเพาะปลูกข้าว และการควบคุมและกำจัดวัชพืช

7.2 ด้านวิธีการส่งเสริม จากการศึกษาพบว่าเกษตรกรได้รับวิธีการส่งเสริมน้อยที่สุด คือการส่งเสริมแบบมวลชน ในประเด็นของการส่งเสริมการผลิตข้าวอินทรีย์ผ่านหนังสือพิมพ์หรือวารสาร เนื่องจากการส่งเสริมการผลิตข้าวอินทรีย์ผ่านหนังสือพิมพ์ได้รับความนิยมน้อยลง และจากการศึกษาพบว่าเกษตรกรมีความต้องการการส่งเสริมแบบบุคคล โดยเจ้าหน้าที่ส่งเสริมการเกษตรส่งเสริมด้านการผลิตข้าวอินทรีย์

8. ความต้องการการส่งเสริมการผลิตข้าวอินทรีย์ของเกษตรกร

8.1 ความต้องการการส่งเสริมด้านเนื้อหาความรู้ จากการศึกษาพบว่า เกษตรกรมีความต้องการส่งเสริมด้านเนื้อหาความรู้การผลิตข้าวอินทรีย์อยู่ในระดับมาก โดยเกษตรกรมีความต้องการการส่งเสริมด้านวิธีการปลูกข้าวอินทรีย์มากที่สุด ดังนั้นเจ้าหน้าที่ควรส่งเสริมด้านวิธีการเพาะปลูกที่ถูกต้องให้แก่เกษตรกร

8.2 ความต้องการด้านวิธีการส่งเสริม จากการศึกษพบว่า ในภาพรวมเกษตรกรมีความต้องการด้านวิธีการส่งเสริม ในระดับปานกลาง โดยแบ่งวิธีการส่งเสริม ดังนี้

1) การส่งเสริมแบบบุคคล ในภาพรวมเกษตรกรมีความต้องการการส่งเสริมแบบบุคคล ในระดับมาก โดยเกษตรกรมีความต้องการต้องการการส่งเสริมแบบบุคคลมากที่สุด คือ เจ้าหน้าที่ส่งเสริมการเกษตร ดังนั้นเกษตรกรสามารถเข้ารู้ความรู้ด้านการเกษตรจากเจ้าหน้าที่ส่งเสริมการเกษตรได้ทุกพื้นที่

2) การส่งเสริมแบบกลุ่ม ในภาพรวมเกษตรกรมีความต้องการการส่งเสริมแบบกลุ่ม ในระดับมาก โดยเกษตรกรมีความต้องการต้องการการส่งเสริมแบบกลุ่มมากที่สุด คือ ประชุมการส่งเสริมด้านการผลิตข้าวอินทรีย์ ทั้งนี้การประชุมจะทำให้เกิดการแลกเปลี่ยนปัญหาและข้อเสนอแนะร่วมกันในการผลิตข้าวอินทรีย์

3) การส่งเสริมแบบมวลชน ในภาพรวมเกษตรกรมีความต้องการการส่งเสริมแบบมวลชน ในระดับปานกลาง โดยเกษตรกรมีความต้องการต้องการการส่งเสริมแบบมวลชนมากที่สุด คือ การส่งเสริมการผลิตข้าวผ่านรายการโทรทัศน์ เนื่องจากเกษตรกรสามารถเข้าถึงรายการโทรทัศน์ได้ง่ายและเป็นอุปกรณ์การสื่อสารที่มีอยู่ทุกบ้าน

การประชุมเสนอผลงานวิจัยระดับชาติ มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช ครั้งที่ 12

The 12th STOU National Research Conference

4) การส่งเสริมแบบออนไลน์ ในภาพรวมเกษตรกรมีความต้องการการส่งเสริมแบบออนไลน์ ในระดับปานกลาง โดยเกษตรกรมีความต้องการต้องการการส่งเสริมแบบออนไลน์มากที่สุด คือ การส่งเสริมการผลิตข้าวอินทรีย์ผ่านทางไลน์ เนื่องจากปัจจุบันเกษตรกรมีการใช้เทคโนโลยีการสื่อสารมากขึ้น ทำให้เกษตรกรสามารถค้นคว้าหาความรู้จากสื่อสังคมออนไลน์ ได้ตลอดเวลา

9. ปัญหาเกี่ยวกับการส่งเสริมการผลิตข้าวอินทรีย์ของเกษตรกร

9.1 ปัญหาด้านเนื้อหาความรู้ พบว่า พบว่า ในภาพรวมเกษตรกรมีปัญหาการส่งเสริมด้านเนื้อหาความรู้ในระดับน้อย โดยเกษตรกรมีปัญหาการส่งเสริมด้านเนื้อหาความรู้มากที่สุด คือ ความรู้ด้านพื้นที่การผลิตข้าวอินทรีย์ไม่สามารถปฏิบัติตามได้ อาจเนื่องจากเกษตรกรไม่มีความรู้การจัดการพื้นที่ปลูกข้าวอินทรีย์ให้เหมาะสมต่อการผลิต

9.2 ปัญหาด้านวิธีการส่งเสริม พบว่า ในภาพรวมเกษตรกรมีปัญหาวิธีการส่งเสริมในระดับน้อย โดยเกษตรกรมีปัญหาวิธีการส่งเสริมมากที่สุด คือ ไม่มีการฝึกอบรมด้านการผลิตข้าวอินทรีย์ในพื้นที่ อาจเนื่องจากเกษตรกรได้รับแหล่งความรู้ด้านการผลิตข้าวอินทรีย์จากศูนย์เรียนรู้ และสื่อออนไลน์ต่างๆ

10. ข้อเสนอแนะเกี่ยวกับการส่งเสริมการผลิตข้าวอินทรีย์ของเกษตรกร

10.1 ข้อเสนอแนะด้านเนื้อหาความรู้ พบว่า ในภาพรวมเกษตรกรเห็นด้วยกับข้อเสนอแนะด้านเนื้อหาความรู้ในระดับมาก โดยเกษตรกรเห็นด้วยกับข้อเสนอแนะมากที่สุด คือ ปรับปรุงเนื้อหาความรู้ในแต่ละขั้นตอนให้สอดคล้องต่อการทำความเข้าใจ เนื่องจากเนื้อหาความรู้ด้านการผลิตข้าวอินทรีย์มีเนื้อหาทางวิชาการ ทำให้เกษตรกรไม่เข้าใจและปฏิบัติตามได้ยาก

10.2 ข้อเสนอแนะด้านวิธีการส่งเสริม พบว่า ในภาพรวมเกษตรกรเห็นด้วยกับข้อเสนอแนะด้านวิธีการส่งเสริมในระดับมาก โดยเกษตรกรเห็นด้วยกับข้อเสนอแนะมากที่สุด คือ ควรมีการจัดฝึกอบรมและจัดทำแปลงสาธิตด้านการผลิตข้าวอินทรีย์ เนื่องจากเป็นวิธีการส่งเสริมที่เกษตรกรมีความสนใจในเนื้อหาความรู้และเกิดการเรียนรู้ร่วมกัน

ข้อเสนอแนะ

1. ข้อเสนอแนะในการนำผลการวิจัยไปใช้

ข้อเสนอแนะในการนำผลวิจัยไปใช้แบ่งเป็น 3 ข้อ ได้แก่ ข้อเสนอแนะสำหรับเกษตรกร ข้อเสนอแนะสำหรับเจ้าหน้าที่ส่งเสริมการเกษตร และข้อเสนอแนะต่อหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง ดังรายละเอียดต่อไปนี้

1.1 ข้อเสนอแนะสำหรับเกษตรกร

1) เกษตรกรควรศึกษาหาความรู้เพิ่มเติมจากแหล่งความรู้ด้านการผลิตข้าวอินทรีย์ต่าง เช่น ศูนย์เรียนรู้ การเพิ่มประสิทธิภาพการผลิตสินค้าเกษตร(ศพก.) หรือศูนย์บริการด้านการเกษตรในชุมชนและจากเจ้าหน้าที่ส่งเสริมการเกษตรหรือเจ้าหน้าที่ศูนย์เมล็ดพันธุ์ข้าว เพื่อนำความรู้ไปใช้ในการป้องกันโรคและแมลงศัตรูพืชจากเมล็ดพันธุ์ข้าวได้อย่างถูกต้อง จากผลการวิจัย พบว่า เกษตรกรมีความรู้การผลิตข้าวอินทรีย์ด้านเมล็ดพันธุ์ข้าวที่ไม่ใช้สารเคมีในการป้องกันโรคและแมลงศัตรูพืชน้อยที่สุด

2) เกษตรกรควรให้ความสนใจและรับการฝึกอบรมเนื้อหาความรู้และเทคโนโลยีด้านการผลิตข้าวอินทรีย์ตามหน่วยงานต่างๆให้มากขึ้น เพื่อนำมาพัฒนาการทำการเกษตรของตนเอง จากผลการวิจัย พบว่า เกษตรกรส่วนมากไม่เคยได้รับการฝึกอบรมด้านการผลิตข้าวอินทรีย์

การประชุมเสนอผลงานวิจัยระดับชาติ มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช ครั้งที่ 12

The 12th STOU National Research Conference

1.2 ข้อเสนอแนะสำหรับเจ้าหน้าที่ส่งเสริมการเกษตร

1) เจ้าหน้าที่ส่งเสริมการเกษตรควรเน้นความสำคัญของการผลิตข้าวอินทรีย์ให้เกษตรกรได้คำนึงถึงกระบวนการผลิตข้าวอินทรีย์ที่มีความปลอดภัยต่อทั้งเกษตรกรและผู้บริโภค และช่วยไม่ให้เกิดสารเคมีตกค้างในพื้นที่การเกษตรและผลผลิต จากผลการวิจัย พบว่า เกษตรกรเห็นด้วยกับสิ่งจูงใจการผลิตข้าวอินทรีย์ด้านสังคมและสิ่งแวดล้อม ประเด็นข้าวอินทรีย์มีความปลอดภัยต่อเกษตรกรและผู้บริโภค และลดปัญหาสารเคมีตกค้างในพื้นที่เกษตรและผลผลิต

2) เจ้าหน้าที่ส่งเสริมการเกษตรควรเน้นการถ่ายทอดกระบวนการผลิตตามเทคโนโลยีการผลิตข้าวอินทรีย์ให้เกิดความเข้าใจและปรับเปลี่ยนสภาพการผลิตข้าวอินทรีย์ให้เหมาะสมต่อการเพาะปลูกข้าวอินทรีย์ จากผลการวิจัย พบว่า เกษตรกรมีปัญหาด้านเนื้อหาความรู้มากที่สุด ประเด็น ความรู้ด้านพื้นที่การผลิตข้าวอินทรีย์ไม่สามารถปฏิบัติตามได้

3) เจ้าหน้าที่ส่งเสริมการเกษตร ควรจัดการความรู้กระบวนการผลิตของเกษตรกรที่มีต้นทุนการผลิตต่ำ เพื่อใช้เป็นแนวทางส่งเสริมให้แก่เกษตรกรในการลดต้นทุนการผลิต จากผลการวิจัย พบว่า เกษตรกรมีต้นทุนการผลิตเฉลี่ยต่ำกว่าต้นทุนการผลิตของเกษตรกรทั่วไปของอำเภอบ้านตาก

4) เจ้าหน้าที่ส่งเสริมควรจัดแผนการฝึกอบรมและจัดทำแปลงสาธิตด้านการผลิตข้าวอินทรีย์ให้แก่เกษตรกร จากผลการวิจัย พบว่า เกษตรกรมีความต้องการส่งเสริมด้านวิธีการปลูกข้าวอินทรีย์ และมีความต้องการวิธีการส่งเสริมโดยให้เจ้าหน้าที่ส่งเสริมการเกษตรส่งเสริมการผลิตข้าวอินทรีย์

1.3 ข้อเสนอแนะต่อหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง

1) หน่วยงานที่เกี่ยวข้อง เช่น กรมการข้าว กรมวิชาการเกษตร กรมส่งเสริมการเกษตร และหน่วยงานต่างๆ ที่เกี่ยวข้องด้านการผลิตข้าวอินทรีย์ควรจัดทำคู่มือ และข้อปฏิบัติในการผลิตข้าวอินทรีย์ให้เกิดความเข้าใจได้ง่ายขึ้น เช่น การทำวีดิทัศน์ เผยแพร่ผ่านสื่อสังคมออนไลน์ จากผลการวิจัย พบว่า เกษตรกรเห็นด้วยกับข้อเสนอแนะให้ปรับปรุงเนื้อหาความรู้ในแต่ละขั้นตอนให้ง่ายต่อการทำความเข้าใจ

2) หน่วยงานที่เกี่ยวข้อง เช่น สถานีพัฒนาที่ดินจังหวัด ควรดำเนินการถ่ายทอดองค์ความรู้และจัดทำแปลงสาธิตให้แก่เกษตรกร และการตรวจค่าวิเคราะห์ธาตุอาหารในดินเพื่อใช้อินทรีย์วัตถุให้ตรงกับความต้องการของพืชในแต่ละระยะของการเจริญเติบโต จากผลการวิจัย พบว่า เกษตรกรมีการปฏิบัติการผลิตข้าวอินทรีย์ประเด็นการหว่านถั่วเขียวในการควบคุมวัชพืชน้อยที่สุด และด้านการใช้อินทรีย์วัตถุ ในประเด็น 1) การใช้ขี้เถ้าและหินปูนบางชนิด แทนการใช้ปุ๋ยโพแทสเซียม 2) ใช้ ปูนขาว โดโลไมท์ เปลือกหอยป่น กระดุกป่น แทนการใช้ปุ๋ยแคลเซียม 3) ใช้มูลไก่ มูลค่างควา กากเมล็ดพืช ขี้เถ้าไม้ สาหร่ายทะเล แทนการใช้ปุ๋ยฟอสฟอรัส

2. ข้อเสนอแนะในการวิจัยครั้งต่อไป

1) ควรจัดทำวิจัยเกี่ยวกับปัจจัยที่มีผลต่อความสำเร็จในการผลิตข้าวอินทรีย์ของเกษตรกรต้นแบบเพื่อใช้เป็นแบบอย่างในการเผยแพร่แนวทางปฏิบัติและความสำเร็จในการทำข้าวอินทรีย์

2) ควรจัดทำวิจัยเกี่ยวกับการจัดการความรู้การผลิตข้าวอินทรีย์ เพื่อเป็นแนวทางในการผลิตข้าวอินทรีย์และการลดต้นทุนการผลิต

3) ศึกษาความต้องการบริโภคข้าวอินทรีย์ เพื่อให้เกษตรกรผลิตข้าวอินทรีย์ให้ตรงตามความต้องการผู้บริโภค

การประชุมเสนอผลงานวิจัยระดับชาติ มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช ครั้งที่ 12

The 12th STOU National Research Conference

4) ศึกษาแนวทางการสร้างแรงจูงใจในการผลิตข้าวอินทรีย์ เพื่อให้เกษตรกรเกิดแรงจูงใจในการปรับเปลี่ยนมาปลูกข้าวอินทรีย์เพิ่มมากขึ้น

เอกสารอ้างอิง

- กรมส่งเสริมการเกษตร. (2559). ระบบมาตรฐานเกษตรอินทรีย์. สืบค้นจาก <http://www.lertchaimaster.com>
- กรมส่งเสริมการเกษตร. (2564). หลักการผลิตข้าวอินทรีย์. สืบค้นจาก <http://www.clinictech.ops.go.th>
- กระทรวงเกษตรและสหกรณ์. (2560). คู่มือการดำเนินงานส่งเสริมการเกษตรแบบแปลงใหญ่กระทรวงเกษตรและสหกรณ์. สืบค้นจาก <http://www.agriman.doe.go.th/large%20plot.html>
- ชยพล แสนประดิษฐ์. (2562). การส่งเสริมการผลิตและเพิ่มมูลค่าข้าวอินทรีย์ของเกษตรกร อำเภอดงขี้เหล็ก จังหวัดร้อยเอ็ด. (วิทยานิพนธ์ปริญญาโทบริหารธุรกิจ). มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช, นนทบุรี.
- ธิดารัตน์ พันเต. (2562). การส่งเสริมและพัฒนากลุ่มเกษตรกรอินทรีย์ในอำเภอบึงนาราง จังหวัดพิจิตร. (วิทยานิพนธ์ปริญญาโทบริหารธุรกิจ). มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช, นนทบุรี.
- ศาสนา จันทน์ไทร. (2557). การปฏิบัติตามเทคโนโลยีการผลิตข้าวอินทรีย์ของสมาชิกศูนย์ข้าวชุมชนในจังหวัดนครพนม. (วิทยานิพนธ์เกษตรศาสตรมหาบัณฑิต). มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช, นนทบุรี.
- สำนักงานเกษตรอำเภอบ้านตาก. (2565). แผนพัฒนาการเกษตรระดับอำเภอบ้านตาก พ.ศ.2566-2570. ตาก : สำนักงานเกษตรอำเภอบ้านตาก
- สำนักงานเศรษฐกิจการเกษตร. (2560). ยุทธศาสตร์ การพัฒนาเกษตรอินทรีย์แห่งชาติ (พ.ศ.2560-2564). สืบค้นจาก <https://www.oae.go.th>
- สุพจน์ คำยา. (2561). ความต้องการส่งเสริมการผลิตข้าวอินทรีย์ของเกษตรกรในอำเภอฟาน จังหวัดเชียงราย. (วิทยานิพนธ์ปริญญาโทบริหารธุรกิจ). มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช, นนทบุรี.
- อภิสิทธิ์ พันธชาติ. (2562). ความต้องการส่งเสริมการผลิตข้าวตามมาตรฐานการปฏิบัติทางการเกษตรที่ดีของเกษตรกร อำเภอเมืองน่าน จังหวัดน่าน. (วิทยานิพนธ์ปริญญาโทบริหารธุรกิจ). มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช, นนทบุรี.